

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра лісівництва, лісових культур та таксації лісу

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Ященко Олександр Павлович

УДК 331.4:630 (477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Напрями покращення умов та безпеки праці

в ДП «Романівський лісгосп АПК»

Спеціальність 205 «Лісове господарство»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. П. Ященко

Керівник роботи
Ковтун Тетяна Ігорівна
к. с.-г. н., доцент

Житомир – 2023

Висновок кафедри

за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри лісівництва, лісових культур та таксації лісу
№ 10 від « 06»06 2023р.

Завідувач кафедри

К.с.-Г.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Сірук Ю.В.

(прізвище ,ім'я, по батькові)

«   »   20   р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти

захистив (ла)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою

за шкалою ECTS

за національною шкалою

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище ,ім'я, по

АНОТАЦІЯ

Ященко О. П. Напрями покращення умов та безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК». – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 205 – лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

В роботі розглянуто особливості нормативного забезпечення охорони праці в умовах воєнного стану; організацію діяльності та основні напрями роботи з охорони праці; розроблено рекомендації щодо покращення умов та безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК».

Ключові слова: безпека праці, виробничий травматизм, виробничі фактори, охорона праці, умови праці

ABSTRACT

Yashchenko O.P. Directions for improving working conditions and safety in the SC "Romanivskyi Forest Agricultural Farm". – Manuscript qualification work.

Qualification work for the bachelor's degree in specialty 205 – forestry. – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The work examines the peculiarities of the regulatory provision of labor protection in the conditions of martial law; organization of activities and main areas of labor protection work; developed recommendations for improving working conditions and safety in the SC "Romanivskyi Forest Farm of Agriculture".

Keywords: labor safety, industrial injuries, industrial factors, labor protection, working conditions

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. Нормативні акти з охорони праці, які діють на підприємствах лісової галузі України	7
1.1. Загальна характеристика законодавчих та нормативних актів з охорони праці	7
1.2. Аналіз законодавчих актів, що регулюють діяльність з охорони праці на лісогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану	9
РОЗДІЛ 2. Організація діяльності з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»	12
2.1. Аналіз господарської діяльності ДП «Романівський лісгосп АПК»	12
2.2. Система управління охороною праці та ризиком в ДП «Романівський лісгосп АПК»	14
РОЗДІЛ 3. Основні напрями роботи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»	18
3.1. Фінансування заходів з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»	18
3.2. Динаміка витрат на заходи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»	20
3.3. Аналіз звітної документації з охорони праці ДП «Романівський лісгосп АПК» за 2021 рік	23
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає у розробці ефективних та актуальних шляхів покращення умов та безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» на основі вивчення стану охорони праці в лісгоспі.

Мета і завдання роботи: вивчення основних напрямів роботи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК».

Об'єкт досліджень: показники стану умов та безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК».

Предмет досліджень: динаміка параметрів стану умов та безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК».

Методи дослідження: монографічний метод аналізу виробничого травматизму; метод узагальнення (вивчення організаційних параметрів охорони праці); метод систематизування (вивчення вихідних даних).

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. Ковтун Т.І., Яценко О.П. Особливості організації охорони праці на лісгосподарських підприємствах України в умовах воєнного стану. *Basics of learning the latest theories and methods*: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 07-10 березня 2023 р., Бостон, США. Бостон, 2023. С. 20-22. URL.: [https:// DOI – 10.46299/ISG.2023.1.9](https://doi.org/10.46299/ISG.2023.1.9)
2. Яценко О.П. Фінансування заходів з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК». *Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи дослідження*: матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Житомир, 2023, 31 травня 2023р. Житомир, 2023. С. 87-88.

Практичне значення отриманих результатів в тому, що розроблені шляхи покращення умов та безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» на основі

вивчення стану охорони праці в лісгоспі можуть бути використані на підприємствах лісової галузі України для організації роботи з охорони праці.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота містить титульний аркуш, анотацію, зміст, вступ, три розділи основної частини, в яких викладені основні результати досліджень, висновки, список використаних джерел. Основний текст дипломної роботи становить 24 сторінки. В роботі розміщено 8 таблиць, 1 рисунок. Список використаних джерел складається із 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

Нормативні акти з охорони праці, які діють на підприємствах лісової галузі України

1.1. Загальна характеристика законодавчих та нормативних актів з охорони праці

Основою діяльності в галузі охорони праці на лісогосподарських підприємствах України є законодавчі та нормативні акти. В цілому, законодавство України про охорону праці має чітку ієрархічну структуру. По-перше, в ньому виділяють групу загальних законів України, що регламентують основні положення діяльності в цій галузі. До даної групи належать закони України «Про охорону праці» [30], «Про колективні договори та угоди» [29], «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності» [28], Кодекс законів про працю України [16], Цивільний кодекс України [39] та деякі інші. В них, зокрема, регламентуються такі питання, як основні принципи діяльності в галузі охорони праці; права та обов'язки роботодавців та працівників з питань охорони праці; особливості розробки та затвердження колективних договорів різних рівнів; порядок страхування працівників на випадок виробничої травми та професійного захворювання; особливості відшкодування шкоди у разі втрати працездатності працівника; порядок та розміри фінансування заходів з охорони праці на підприємстві; визначення органів державного нагляду та громадського контролю за станом охорони праці.

На підставі загальних законів України прийнято цілий ряд підзаконних нормативних документів, які регламентують проведення основних видів робіт з охорони праці на лісогосподарському підприємстві:

- організація служби охорони праці [20];
- розробка нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві [25];

- проведення інструктажів та навчання з охорони праці [21];
- розслідування виробничих травм, професійних захворювань та виробничих аварій [31];
- атестація робочих місць [13];
- розробка інструкцій з охорони праці [4];
- забезпечення засобами індивідуального захисту працівників різних професій [19] тощо.

Друга група, яку виділяють в законодавстві України з охорони праці, це спеціальні законодавчі акти. Вони поділяються на міжгалузеві та галузеві. Головним галузевим нормативним актом в лісовому господарстві є НПАОП 02.0-1.04-05 Правила охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості [22]. Цей документ регламентує вимоги безпеки праці під час виконання основних видів лісогосподарських робіт (зокрема, лісокультурні та лісосічні роботи) та правила експлуатації основних видів виробничого обладнання.

Окрім того, нормативну базу діяльності в галузі охорони праці в лісгоспі складають нормативні акти, що діють на підприємстві. До цієї групи належить колективний договір, який укладено між адміністрацією ДП «Романівський лісгосп АПК» в особі директора Мельника І.О. та профспілковим комітетом, який представляє інтереси трудового колективу лісгоспу, на період 2021-2025 років [5]. Колективний договір регламентує питання, які суттєво впливають на формування умов праці працівників лісгоспу: порядок формування стратегії розвитку підприємства; режим праці та відпочинку; порядок оплати праці та преміювання; соціальний захист працівників; регламенти нормування праці ; умови скорочення робочих місць та звільнення працівників; надання гарантій працівникам у випадку реорганізації лісгоспу. Невід'ємною складовою колективного договору є розділ «Охорона праці», який визначає зобов'язання сторін по забезпеченню безпечних умов праці для всіх працівників підприємства.

Окрім колективного договору в ДП «Романівський лісгосп АПК» розроблені нормативні акти, які регулюють:

- порядок формування та функціонування системи управління охороною праці;
- порядок створення та роботи служби охорони праці;
- порядок проведення навчання та інструктажів з охорони праці;
- порядок проведення навчання та інструктажів з пожежної безпеки;
- порядок розробки інструкцій під час проведення основних лісогосподарських робіт.

1.2. Аналіз законодавчих актів, що регулюють діяльність з охорони праці на лісогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану

Після того, як 24.02.2022 року в Україні було запроваджено воєнний стан був введений в дію ряд нормативних актів, що встановлюють особливості організації роботи в галузі охорони праці як в цілому на підприємствах, в організаціях та установах України, так і на лісогосподарських підприємствах зокрема.

Варто відзначити, що особливості трудових правовідносин у воєнний період регламентуються Законами №2136-ІХ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [32] та №2352-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» [26]. Зокрема, вони передбачають можливість повідомлення працівника про суттєву зміну умов праці та зміни умов оплати праці безпосередньо перед запровадженням таких умов. В той же час, стаття 103 КЗпП визначає, що в мирний період працівника необхідно повідомити про запроваджені зміни за два місяці до їх впровадження. Окрім того, вищезгадані нормативні акти розширюють перелік категорій працівників, яким встановлюється робочий тиждень тривалістю до 60 годин. Разом з тим, окремо зазначається, що така тривалість робочого тижня не поширюється на неповнолітніх, що користуються

додатковими правами і пільгами в галузі охорони праці. Слід відзначити, що відповідно до вищезгаданих законів роботодавець може обмежити тривалість щорічної основної відпустки 24 календарними днями певним категоріям працівників, яким передбачена довша тривалість відпустки. Разом з тим, отримання компенсації за невикористаний період відпустки на час дії воєнного стану не передбачено.

Під час організації роботи з охорони праці на підприємствах лісової галузі слід врахувати, що набрала чинності постанова Кабміну України «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» від 13 березня 2022 р. № 303 [33], у відповідності із якою припиняється проведення планових перевірок підприємств з питань охорони праці протягом періоду дії воєнного стану. Разом з тим, органи Держпраці мають право проводити позапланові заходи держнагляду за заявою працівників або профспілкової організації підприємства.

Як зазначено вище, важливим документом, який регулює організацію роботи з охорони праці в лісгоспах, є колективний договір. В зв'язку із цим варто відмітити, що відповідно до закону №2136-ІХ роботодавець має право ініціювати призупинення дії деяких положень колективного договору. Тому профспілковим організаціям лісгосподарської галузі необхідно проводити змістовний діалог з керівниками підприємств щодо унеможливлення погіршення умов праці працівників.

Важливим видом роботи з охорони праці на підприємствах лісової галузі є розслідування нещасних випадків на виробництві. Згідно із статистичними даними, кількість виробничих травм у галузі залишається високою. З початком війни працівники галузі отримали виробничі травми, що пов'язані із бомбардуваннями, мінуванням територій та приміщень, ракетними та артилерійськими обстрілами, тощо. Чинний нормативний акт не дозволяв оперативно та ефективно проводити розслідування нещасних випадків, які сталися за подібних обставин. Тому 20 січня 2023 року Кабмін України прийняв постанову №59 «Про внесення змін до Порядку розслідування та

обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» [27], яка врегульовує, спрощує та удосконалює процедуру таких розслідувань протягом періоду дії воєнного стану в Україні.

Варто відмітити, що безпека працівників лісгоспів, територія яких безпосередньо межує з державним кордоном з Білоруссю та Росією, регламентується рішеннями ради оборони відповідних областей України та розпорядженнями військових адміністрацій. Так, забороняється проведення будь яких робіт поза межами населених пунктів в період комендантської години; перебування та пересування працівників в лісових масивах та лісосмугах, за винятком тих працівників лісгоспів, що виконують обов'язки контролю із збереження природних ресурсів. Окрім того, слід не пізніше ніж за 2 години до початку робіт та відразу після їх закінчення поінформувати військово командування [9].

Водночас, для безпечного проведення лісгосподарських робіт у лісгоспах необхідно розробити та затвердити інструкцію з охорони праці при проведенні робіт на територіях, де проходять бойові дії або які зазнали їх наслідків [11].

Отже, для підвищення ефективності роботи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» використовується та розроблений необхідний комплекс нормативних документів. Окрім того, в умовах воєнного стану організація охорони праці на лісгосподарських підприємствах України зазнала суттєвих доповнень, які необхідно враховувати в умовах ДП «Романівський лісгосп АПК». Прийняті нормативні акти дозволяють створити максимально безпечні умови праці для працівників галузі. [15].

РОЗДІЛ 2.

Організація діяльності з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»

2.1. Аналіз господарської діяльності ДП «Романівський лісгосп АПК»

Дочірнє підприємство «Романівський лісгосп АПК» Житомирського обласного комунального лісгосподарського об'єднання (ЖОКАП) «Житомироблагроліс» знаходиться на південному заході Житомирської області. Підприємство розташоване за адресою: 13001, смт Романів, вул. Путіліна, буд. 9, Житомирський район, Житомирська область.

До 2017 року підприємство мало назву ДП «Дзержинський лісгосп АПК». У 2007 році за наказом ЖОКАП «Житомироблагроліс» (наказ від 05.06.2007 р. №69) було проведено приєднання дочірніх підприємств «Баранівське лісництво АПК», «Чуднівське лісництво АПК» та «Бердичівське лісництво АПК» до базового дочірнього підприємства «Дзержинський лісгосп АПК». Крім того, в 2006 році до «Чуднівського лісництва АПК» було приєднано «Любарське лісництво АПК».

В лісах лісгоспу перше лісовпорядкування було проведене в 1932 році. Наступні роботи з лісовпорядкування проводились впродовж 1950, 1972, 1983, 1994 років. Протягом 2013-2014 років було проведено нинішнє базове лісовпорядкування.

В 2020 році адміністративно-організаційна структура лісгоспу зазнала суттєвих змін. Характеристика адміністративно-організаційної структури лісгоспу подана в таблиці 2.1.

Крім 5 лісництв в структуру ДП «Романівський лісгосп АПК» входять: апарат управління, який складається з директора, головних спеціалістів, відділу лісового господарства, виробничого відділу, підрозділу збуту, бухгалтерії, служби економіки, служби охорони праці, юридичної служби, служби кадрів; автотранспортного гаражу та деревообробного цеху.

Виробнича діяльність лісгоспу орієнтується на екологічні принципи ведення лісового господарства. Основним напрямом господарської діяльності

Таблиця 2.1.

Організаційна структура ДП «Романівський лісгосп АПК»

Найменування лісництва	Адміністративний район	Площа, га
Чуднівське	Бердичівський	3795,9
Бердичівське	Бердичівський	2869,7
Ольшанське	Житомирський	4458,7
Соболівське	Житомирський	7440,2
Баранівське	Новоград-Волинський	5834,0
Всього по підприємству:		24398,5
в тому числі по адміністративних районах:		
	Бердичівський	6665,6
	Житомирський	11898,9
	Новоград-Волинський	5834,0

підприємства є заготівля та реалізація необробленої деревини в порядку рубок головного користування а також рубок формування та оздоровлення лісів. В таблиці 2.2. наведено середньорічні обсяги рубок головного користування, порівняно з розрахунковою лісосікою [5]. Отже, фактична середньорічна заготівля деревини в лісгоспі складає 97% від обсягу розрахункової лісосіки.

Таблиця 2.2.

Середньорічні обсяги заготівлі деревини в ДП «Романівський лісгосп АПК» в порівнянні з розрахунковою лісосікою

Господарства	Середньорічний обсяг розрахункової лісосіки			Фактична заготівля деревини, середня за рік		
	Площа, га	Запас, тис.м ³		Площа, га	Запас, тис. м ³	
		загал.	в т.ч. ліквід.		загал.	в т.ч. ліквід.
Хвойні	55,9	11,8	6,54	52,7	11,605	6,54
Твердолистяні	18,9	3,29	0,44	17,0	2,898	0,44
М'яколистяні	107,3	20,18	6,58	107,6	19,781	6,38
Разом	182,1	35,27	13,56	179,3	34,284	13,36

Заготівля та вивезення деревини проводиться у відповідності до лісорубних квитків, що видаються Житомирським обласним управлінням лісового та мисливського господарства. Вся продукція реалізується на аукціоні.

Важливим структурним підрозділом ДП «Романівський лісгосп АПК» є деревообробний цех, який був створений в березні 2018 року. Основним видом продукції, що виготовляють у цеху, є пиломатеріали обрізні та необрізні (хвойні). В середньому, за рік виготовляється 3136 куб. м. пиломатеріалів.

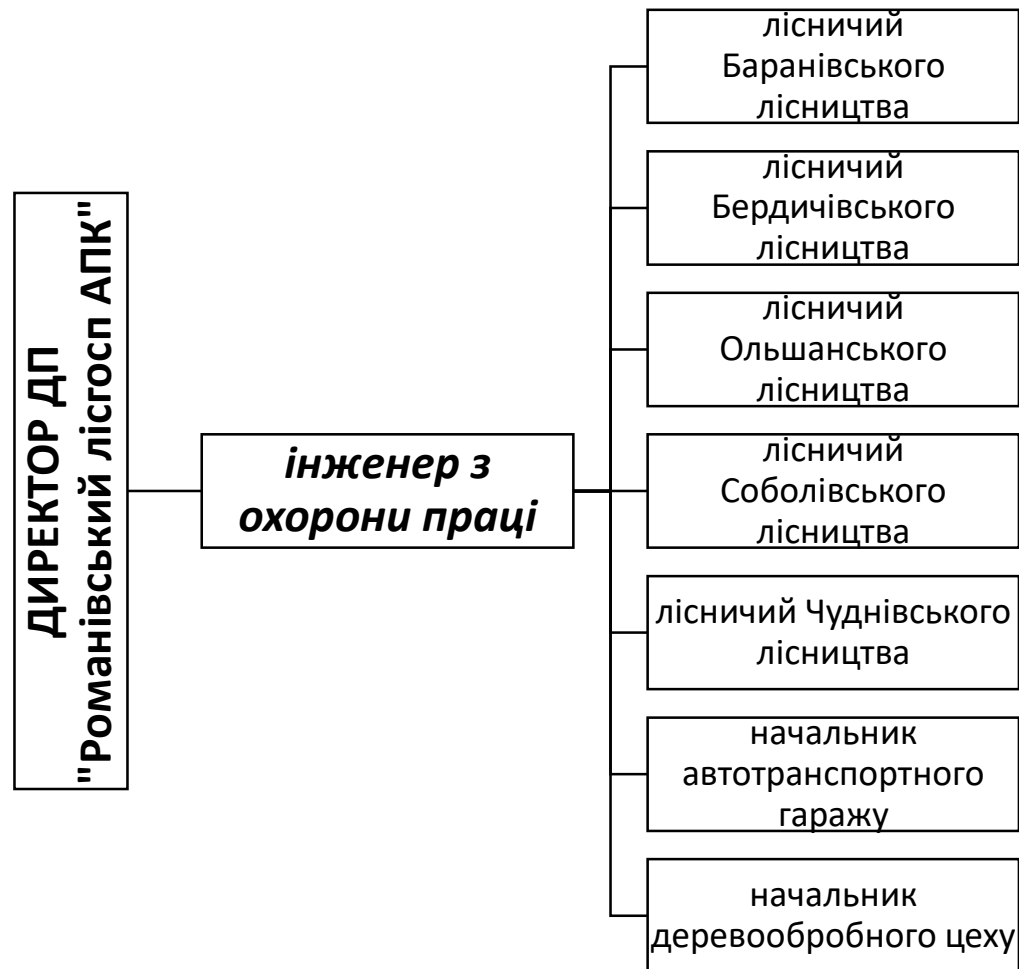
Ще одним напрямом господарської діяльності лісгоспу є вирощування садивного матеріалу для створення лісових культур. Загальна площа вирощування садивного матеріалу складає 0,73 га. Із них 0,17 га складають теплиці. Крім того, в Баранівському та Соболівському лісництвах встановлені теплиці з полікарбонатного матеріалу. Загальний вихід посадкового матеріалу становить 703,0 тис. шт., в середньому на рік.

Значна частка робіт, що виконуються на підприємстві, припадає на лісокультурні роботи. Так, в середньому, за рік лісові культури створюються на площі 135,0 га. Розподіл площ по основним породам виглядає наступним чином: сосна звичайна – 62,2% площ; дуб звичайний – 21,0%; дуб червоний – 2,7%; береза – 19,4%; акація біла – 0,1%.

Отже, працівники лісгоспу виконують значні обсяги різноманітних лісогосподарських та лісокультурних робіт, організація яких потребує неухильного виконання всіх вимог безпеки та гігієни праці.

2.2. Система управління охороною праці та ризиком в ДП «Романівський лісгосп АПК»

Початковим етапом роботи з охорони праці є створення дієздатної системи управління охороною праці в лісгоспі. Особливістю функціонування такої системи в сучасних умовах на лісогосподарських підприємствах є запровадження, так званого, ризик-орієнтованого підходу. Сутність його полягає в тому, що управління охороною праці направлене не на реагування на небезпеки, які вже існують, а на виявлення потенційних ризиків,

Рис. 2.1. Структура системи управління охороною праці та ризиком (СУОПР) в ДП «Романівський лісгосп АПК»

які можуть загрожувати працівникові, та на розробку заходів з їх попередження та знешкодження [6]. Слід відзначити, що в ДП «Романівський лісгосп АПК» функціонує чітка система управління охороною праці (рис.2.1.) у відповідності із Положенням про систему управління охороною праці, яке розроблено та затверджено у лісгоспі. Одним із напрямів покращення роботи з охорони праці на підприємстві можна вказати трансформацію системи управління охороною праці на основі Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні, яка була прийнята Кабінетом Міністрів у 2018 році [34].

З метою організації роботи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» створена служба охорони праці, яка представлена інженером з охорони праці 1 категорії. Створення та робота такої служби регламентується Типовим

положенням про службу охорони праці [20], на основі якого було розроблене Положення про службу охорони праці ДП «Романівський лісгосп АПК», затверджене наказом директора лісгоспу 02.07. 2021 року, №123. Зокрема, положення визначає основні завдання, функції, права спеціалістів служби охорони праці та організацію роботи такої служби на підприємстві.

Ефективність роботи з охорони праці залежить від якісного складу апарату управління ДП «Романівський лісгосп АПК», який був проаналізований (табл.2.3.).

Таблиця 2.3.

Характеристика апарату управління ДП «Романівський лісгосп АПК»

Посада	Необхідна освіта	Фактична освіта
Директор	вища	вища
Головний лісничий	вища	вища
Головний економіст	вища	вища
Головний інженер	вища	вища
Інженер з охорони праці 1 категорії	вища	вища
Начальник відділу лісового господарства	вища	вища
Головний бухгалтер	середня спеціальна	вища
Провідний інженер з транспорту	середня спеціальна	вища
Старший інспектор з кадрів	вища	Середня спеціальна

Отже, переважна більшість представників апарату управління має необхідний рівень освіти, що сприяє ефективному виконанню своїх службових обов'язків, включаючи і роботу з охорони праці в певному структурному підрозділі.

Таким чином, в ДП «Романівський лісгосп АПК» створені та функціонують чітка система управління охороною праці та служба охорони

праці, робота яких регламентується розробленими та затвердженими на підприємстві необхідними нормативними документами. Якісний склад апарату управління лісгоспом дозволяє виконувати роботу з охорони праці на належному рівні.

РОЗДІЛ 3.

Основні напрями роботи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»

3.1. Фінансування заходів з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»

Створення безпечних та нешкідливих умов праці є одним із пріоритетних напрямів діяльності лісгосподарського підприємства. Ефективність такої роботи визначається рядом факторів. Одним із таких факторів є рівень фінансування заходів з охорони праці, що заплановані на підприємстві [1,8]. Стаття 19 Закону України «Про охорону праці» регламентує порядок такого фінансування. Зокрема, зазначається, що фінансування охорони праці здійснює роботодавець. Крім того, стаття визначає мінімальні розміри витрат на охорону праці для підприємств різних форм власності, які повинні складати не менше 0,5% від фонду оплати праці за попередній рік [30].

Метою нашого дослідження був аналіз відповідності рівня фінансування заходів з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» вимогам статті 19 Закону України «Про охорону праці» [40].

З метою збору вихідних даних були проаналізовані наступні матеріали: оперативна інформація по лісгоспу за 2020-2022 роки; колективний договір на 2021-2025 роки; комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища (додаток 18 колективного договору) [5].

Встановлено, що розділ VII колективного договору «Охорона праці і здоров'я працівників» зобов'язує забезпечити фінансування охорони праці розміром не менше 0,5% від фонду оплати праці за попередній рік, але з урахуванням фінансового становища підприємства.

Аналіз фінансування заходів з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» за період 2020-2022 років (табл.3.1.) виявив наступне. Суттєве зростання фонду заробітної плати не призвело до аналогічного зростання витрат на охорону

Таблиця 3.1.

**Фінансування охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»
за період 2020-2022 років**

Показники	Од. виміру	2020	2021	2022
Фонд заробітної плати (ФЗП)	тис. грн.	20545,6	34793,3	38500,7
Середньооблікова кількість усіх працівників підприємства	осіб	193	203	191
Фонд охорони праці (ФОП),	тис. грн.	349,3	719,3	277,8
в т. ч. розрахунку на одного працівника	грн.	1810	3543	1454
Співвідношення ФОП до ФЗП	%	1,7	2,1	0,7

праці. Різде зниження таких витрат в 2022 році можна пояснити необхідністю виділення коштів на інші заходи, пов'язані із запровадженням воєнного стану в країні. Крім того, не спостерігається єдиної тенденції у динаміці змін витрат на охорону праці в розрахунку на одного працівника лісгоспу. Найменшими ці витрати виявились у 2022 році. Варто зазначити, що частка витрат на заходи з охорони праці протягом досліджуваного періоду перевищує регламентовані Законом України «Про охорону праці» 0,5 відсотка.

Аналіз витрат на заходи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» за період 2020-2022 років свідчить, що рівень фінансування охорони праці відповідає вимогам законодавства України та нормативних актів, що діють на підприємстві. Це сприяє підвищенню ефективності роботи зі створення безпечних і нешкідливих умов праці працівникам лісгоспу.

3.2. Динаміка витрат на заходи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК»

Як зазначалось вище, в ДП «Романівський лісгосп АПК» прийнято колективний договір на період 2021-2025 років, який включає розділ VII «Охорона праці і здоров'я працівників». В додатку 18 до колективного договору наводиться комплексний план заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки та гігієни праці, який розробляється щорічно. Комплексний план включає в себе перелік заходів та робіт, які необхідно виконати за рік, заплановану вартість робіт, терміни виконання та визначає посадових осіб, відповідальних за виконання даного заходу.

Наступним етапом роботи був аналіз динаміки витрат на окремі заходи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» за період 2021-2022 років.

Таблиця 3.2.

Динаміка витрат на заходи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» за період 2021-2022 років, тис. грн

№ п/п	Види витрат	2021		2022	
		план	факт	план	факт
1	Придбання спецодягу	500,0	479,0	300,0	203,9
2	Виготовлення дозволів та декларації на виконання робіт	—	115,0	—	—
3	Виготовлення документації газоочисної установки	—	5,0	—	—

Продовження таблиці 3.2.					
4	Придбання спеціальної літератури	20,0	9,6	40,0	3,2
5	Навчання робітників	20,0	24,9	20,0	39,5
6	Паспорт і картка на відходи	–	24,0	–	–
7	Проведення медогляду	45,0	43,0	20,0	11,3
8	Поповнення аптечок	30,0	2,6	30,0	3,3
9	Перезарядка вогнегасників	–	16,2	–	8,8
10	Виготовлення знаків безпеки та наочної агітації з охорони праці	–	–	110,0	–
11	Придбання води питної, молока	–	–	–	7,7
	Всього	615,0	719,3	520,0	277,8

Перш за все необхідно відмітити види робіт, фінансування яких планується щорічно: придбання спецодягу; придбання спеціальної літератури; навчання робітників; проведення медогляду; поповнення аптечок. Як правило, фактичні витрати на перераховані заплановані заходи є дещо меншими. Хоча на навчання робітників протягом досліджуваного періоду було витрачено коштів більше, ніж планувалось.

Разом з тим, встановлені такі види робіт, виконання яких є нерегулярним, тому кошти на них були виділені фактично, але заздалегідь вони не

планувались. До таких робіт слід віднести: виготовлення дозволів на лісосічні роботи; навантажувально-розвантажувальні роботи; виконання робіт підвищеної небезпеки; декларації на виконання робіт на висоті понад 1,3 м та обслуговування верстатів з обробки деревини і металів; виготовлення документації газоочисної установки; паспорт і картка на відходи.

Водночас, виявлені певні види робіт, які проводяться постійно, але кошти на їх виконання не плануються в річному плані з охорони праці, але фактично вони фінансуються. Це такі роботи, як перезарядка вогнегасників; придбання води питної та молока. Враховуючи, що такі роботи є регулярними, ми пропонуємо включати їх до комплексних планів заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки праці, які розробляються в лісгоспі щорічно.

Окрім того, слід звернути увагу на те, що кошти на виготовлення попереджувальних та заборонних знаків по техніці безпеки та на закупівлю матеріалів для виготовлення наочної агітації з техніки безпеки та охорони праці були заплановані лише на 2022 рік, але фактично не були витрачені. Можливо, вони були спрямовані на виконання заходів, пов'язаних із запровадженням в 2022 році воєнного стану в Україні. Хоча такі заходи необхідно здійснювати на підприємстві на постійній основі.

Найбільшою статтею витрат протягом досліджуваного періоду є придбання спецодягу: 81,3% від загального запланованого обсягу фінансування в 2021 році та 57,7% - в 2022 році. На проведення медогляду в 2021 році було заплановано 7,3% загального обсягу коштів, а в 2022 – 3,8%, а на поповнення аптечок 4,9% та 5,8% відповідно.

Отже, єдиної тенденції в динаміці витрат на заходи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» протягом 2021-2022 років не виявлено. Фінансування більшості робіт, що виконуються регулярно, планується в річних планах заходів з охорони праці. Фактичні витрати на такі заходи є, як правило, дещо меншими. Разом з тим, слід відзначити, що рівень фінансування заходів з охорони праці в лісгоспі є достатнім та дозволяє належним чином виконувати

всі необхідні роботи зі створення безпечних та нешкідливих умов праці працівникам підприємства.

3.3. Аналіз звітної документації з охорони праці

ДП «Романівський лісгосп АПК» за 2021 рік

Одним із напрямів роботи з охорони праці лісгосподарського підприємства є підготовка та своєчасне подання звітної документації з питань охорони праці. Форми статистичної звітності, які щорічно подаються лісгоспами, повинні відповідати Єдиній державній системі показників обліку умов і безпеки праці (НПАОП 0.00-7.06-94, затв. Наказом Держнаглядохоронпраці від 31.03.1994 р. №27) [7]. Згідно з даним документом показники обліку умов і безпеки праці поділяються на 6 розділів.

Форма №1-ПВ (умови праці) подається один раз на два роки територіальному органу Держстату (наказ Держстату від 25 червня 2021 р.) не пізніше 28 лютого наступного року. Дана форма містить 2 розділи Єдиної державної системи показників обліку умов і безпеки праці: «Стан умов праці» та «Пільги та компенсації за роботу в шкідливих умовах». Результати аналізу форми №1-ПВ (умови праці) ДП «Романівський лісгосп АПК» за 2021 рік відображено в таблиці 3.3.

Отже, ми бачимо, що жінки, які працюють на постійній основі в лісгоспі, не залучаються до виконання важких робіт та не працюють у важких та шкідливих умовах праці, що відповідає положенням Закону України «Про охорону праці» та Кодексу законів про працю України. Разом з тим, на підприємстві є незначна кількість працівників (3,2% від загальної кількості працівників), які працюють в умовах перевищення гігієнічних нормативів шкідливих виробничих факторів. Враховуючи це, можна порекомендувати включати до планів з охорони праці заходи, які б нормалізували значення таких виробничих факторів, як параметри мікроклімату, виробничий шум, загазованість повітря.

Таблиця 3.3.

**Показники форми №1-ПВ (умови праці) ДП «Романівський лісгосп
АПК» за 2021 рік**

Види пільг та компенсацій	Облікова кількість штатних працівників	Облікова кількість штатних працівників- жінок
Усього працівників	156	38
У тому числі працюють в умовах перевищення гігієнічних нормативів за шкідливими виробничими факторами:		
мікроклімат	5	0
виробничий шум, ультразвук, інфразвук	4	0
хімічні фактори	1	0
важкість праці	5	0
напруженість праці	5	0
Компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці за результатами атестації робочих місць		
Додаткові відпустки	2	0
Доплати за умови праці	1	0
Отримання безкоштовно харчових продуктів	1	0
Додаткові відпустки за особливий характер праці	2	0
Пенсії за віком на пільгових умовах	2	1

Наступна форма статистичної звітності №1-УБ (затв. наказом Держнаглядодохоронпраці від 31.03.94 р. №27 та погоджено Мінстатом України) подається щорічно на 31 січня наступного року своїй вищестоящій організації, в сфері ведення якої знаходиться підприємство, територіальному управлінню Держпраці (за його вказівкою) та місцевим санітарно-епідеміологічним службам (за їх вказівкою). Дана форма містить 4 розділи Єдиної державної

системи показників обліку умов і безпеки праці: «Стан умов і безпеки праці», «Забезпечення засобами індивідуального захисту», «Санітарно-побутове забезпечення» та «Суми відрахувань за шкідливі умови праці». Результати аналізу даної форми статистичної звітності ДП «Романівський лісгосп АПК» за 2021 рік відображено в таблицях 3.4. та 3.5.

Таблиця 3.4.

Забезпечення засобами індивідуального захисту в ДП «Романівський лісгосп АПК» за 2021 рік

Показники	Згідно з нормами	Фактично
Чисельність працюючих, яким видаються безкоштовно засоби індивідуального захисту, усього	89	89
з них:		
спецодяг	89	89
спецвзуття	89	89
захисні щитки	2	2
захисні окуляри	24	24
запобіжні пояси	2	2
захисні каски	45	45
навушники	21	21

Слід відмітити, що на даний час забезпечення працівників лісової галузі засобами індивідуального захисту регламентується такими документами: Мінімальні вимоги безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці (затв. наказом Мінсоцполітики від 29.11.2018 №1804) [14]; Перелік заходів та засобів з охорони праці (затв. постановою КМУ від 27.06.2003р. №994) [24]; Технічний регламент засобів індивідуального захисту (затв. постановою КМУ від 27.08.2008р. №761) [37]; Норми безоплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту для працівників

лісового господарства (затв. наказом Мінсоцполітики від 26.02.2018 №293) [19]. Як видно з таблиці 3.4., фактична забезпеченість працівників лісгоспу засобами індивідуального захисту відповідає вимогам нормативних документів.

В той же час доцільно передбачити створення на підприємстві резервного фонду засобів індивідуального захисту з метою видачі працівникам, що беруть участь в ліквідації аварій, для заміни передчасно зношених засобів не з вини працівника; працівникам проектних та науково-дослідних інститутів тощо.

Наступний розділ форми № 1-УБ, зміст якого аналізувався, це «Санітарно-побутове забезпечення» (табл. 3.5.)

Таблиця 3.5.

Санітарно-побутове забезпечення працівників в ДП «Романівський лісгосп АПК» за 2021 рік

Загальна площа санітарно-побутових приміщень, м ²	Згідно з нормами	Фактично
з них:		
гардеробні (м ² / кількість місць для роздягання)	20/16	20/16
душові (м ² / кількість місць)	12/2	12/2
умивальники (м ² / кількість кранів)	30/7	30/7
убиральні (м ² / кількість санітарних приладів)	20/7	20/7

Основним нормативним документом, що регламентує вимоги до обладнання, розміщення та розмірів санітарно-побутових приміщень є ДБН В.2.2-28:2010 Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення [3]. Як видно з таблиці 3.5., в ДП «Романівський лісгосп АПК» облаштовані всі необхідні санітарно-побутові приміщення: гардеробні, душові, умивальники, убиральні. Їх загальна площа та кількість місць також відповідає ДБН В.2.2-28:2010. Разом з тим, хоча це і не передбачено відповідним нормативним документом, в лісгоспі доцільно облаштувати приміщення для сушіння спецодягу. Спецодяг належить до засобів індивідуального захисту, які

використовуються працівниками найчастіше, для виконання робіт на відкритому повітрі.

Аналіз розділу «Стан умов і безпеки праці» форми №1-УБ виявив, що в ДП «Романівський лісгосп АПК» зареєстровано 365 одиниць машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, на яких працює 89 працівників. Всі види виробничого устаткування відповідають нормативним актам про охорону праці, не вичерпали передбачений паспортом ресурс роботи та мають сертифікат відповідності. Також в лісгоспі зареєстровано 17 технологічних процесів, в яких задіяно 111 працівників. Всі технологічні процеси відповідають нормативним документам з охорони праці та мають сертифікат відповідності. Крім того, на території підприємства розташовано 32 будівлі та споруди, технічний стан яких відповідає вимогам будівельних норм і правил. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що стан умов і безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» знаходиться на задовільному рівні.

Ще однією формою статистичної звітності, яка подається щорічно лісгоспом, це форма №7-ТНВ «Звіт про травматизм на виробництві» (затв. наказом Держстату України від 18.08.2014 р. №242). Вона подається не пізніше 28 лютого наступного року територіальному органу Держстату. Аналіз форми №7-ТНВ виявив, що протягом 2021 року в ДП «Романівський лісгосп АПК» стався один нещасний випадок, не пов'язаний з виробництвом із смертельним наслідком, який був оформлений актом за формою Н-5. Подія, що призвела до нещасного випадку, це пригода на транспорті.

Отже, в ДП «Романівський лісгосп АПК» своєчасно подаються всі необхідні форми статистичної звітності, які всебічно відображають стан умов та безпеки праці, стан виробничого травматизму, санітарно-побутове забезпечення працівників підприємства.

ВИСНОВКИ

1. В ДП «Романівський лісгосп АПК» використовується та розроблений необхідний комплекс нормативних документів.
2. В умовах воєнного стану організація охорони праці на лісгосподарських підприємствах України зазнала суттєвих доповнень.
3. Працівники лісгоспу виконують значні обсяги різноманітних лісгосподарських та лісокультурних робіт, організація яких потребує неухильного виконання всіх вимог безпеки та гігієни праці.
4. В ДП «Романівський лісгосп АПК» створені та функціонують чітка система управління охороною праці та служба охорони праці, робота яких регламентується розробленими та затвердженими на підприємстві необхідними нормативними документами.
5. Якісний склад апарату управління лісгоспом дозволяє виконувати роботу з охорони праці на належному рівні.
6. Рівень фінансування охорони праці відповідає вимогам законодавства України та нормативних актів, що діють на підприємстві.
7. Єдиної тенденції в динаміці витрат на заходи з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» протягом 2021-2022 років не виявлено.
8. Рівень фінансування заходів з охорони праці в лісгоспі є достатнім та дозволяє належним чином виконувати всі необхідні роботи зі створення безпечних та нешкідливих умов праці працівникам підприємства.
9. Жінки, які працюють на постійній основі в лісгоспі, не залучаються до виконання важких робіт та не працюють у важких та шкідливих умовах праці,
10. На підприємстві є незначна кількість працівників (3,2% від загальної кількості працівників), які працюють в умовах перевищення гігієнічних нормативів шкідливих виробничих факторів.
11. Фактична забезпеченість працівників лісгоспу засобами індивідуального захисту відповідає вимогам нормативних документів.

12. В ДП «Романівський лісгосп АПК» облаштовані всі необхідні санітарно-побутові приміщення: гардеробні, душові, умивальники, убиральні. Їх загальна площа та кількість місць також відповідає ДБН В.2.2-28:2010.

13. Стан умов і безпеки праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» знаходиться на задовільному рівні.

14. В ДП «Романівський лісгосп АПК» своєчасно подаються всі необхідні форми статистичної звітності про стан охорони праці.

На основі розроблених висновків запропоновані наступні рекомендації щодо покращення стану охорони праці:

1. Необхідно враховувати, що в умовах воєнного стану організація охорони праці на лісгосподарських підприємствах України зазнала суттєвих доповнень.
2. В ДП «Романівський лісгосп АПК» необхідно продовжити трансформацію системи управління охороною праці на основі Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні,
3. Пропонуємо включати такі роботи, як перезарядка вогнегасників; придбання води питної та молока. до комплексних планів заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки праці, які розробляються в лісгоспі щорічно.
4. Рекомендується включати до планів з охорони праці заходи, які б нормалізували значення таких виробничих факторів, як параметри мікроклімату, виробничий шум, загазованість повітря.
5. Доцільно передбачити створення на підприємстві резервного фонду засобів індивідуального захисту з метою видачі працівникам, що беруть участь в ліквідації аварій, для заміни передчасно зношених засобів не з вини працівника; працівникам проектних та науково-дослідних інститутів тощо.
6. В лісгоспі доцільно облаштувати приміщення для сушіння спецодягу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. К.: Каравела, 2004.408 с.
2. Гогіташвілі Г. Г., Карчевські Є.-Т., Лапін В. М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. Посіб. К.: Знання, 2007. 367 с.
3. ДБН В.2.2-28:2010 Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=27263
4. ДНАОП 0.00-4.15-98. Про затвердження Положення про розробку інструкції з охорони праці : наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.01.1998 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-98#Text>.
5. ДП «Романівський лісгосп АПК» офіційний веб-сайт. URL: <https://romanivlisapk.com.ua/>
6. ДСТУ ОHSAS 18001:2010 Системи управління гігієною та безпекою праці.Вимоги.URL:https://dnaop.com/html/34112/doc%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_OHSAS_18001_2010.
7. Єдина державна система показників обліку умов і безпеки праці (НПАОП 0.00-7.06-94, затв. Наказом Держнаглядохоронпраці від 31.03.1994 р. №27).https://dnaop.com/html/1570/doc%D0%9D%D0%9F%D0%90%D0%9E%D0%9F_0.00-7.06-94
8. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці. - Львів: Афіша, 2002.-320 с.
9. Житомирська обласна державна адміністрація. [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. URL: <https://oda.zht.gov.ua/>
- 10.Зеркалов Д.В. Настанова з систем управління охороною праці. МОП-СУОП 2001. ILO-OSH 2001. Охорона праці: Науково-виробничий щомісячний журнал, 2008, № 5, с. 2-12.

11. Інструкція з охорони праці під час проведення робіт на територіях, де проходять бойові дії. URL: <https://ohoronapraci.com.ua/instructions/651996-instrukciya-z-okhoroni-praci-pid-chas-provedennya-robit-na-teritoriyakh-de>
12. Іскоростенський Б.П. Досвід створення безпечних умов праці в ДП «Коростенське ЛМГ». *Студентські наукові читання-2021*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., присвяченої I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультеті лісового господарства та екології Поліського університету (25 січня 2021 р., м. Житомир). Житомир, 2021. С. 78-79.
13. Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці : затв. постановою Міністерства праці України від 01.09.1992 р. № 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0041205->
14. Мінімальні вимоги безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці (НПАОП 0.00-7.17-18) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#Text>
15. Ковтун Т.І., Яценко О.П. Особливості організації охорони праці на лісгосподарських підприємствах України в умовах воєнного стану. *Basics of learning the latest theories and methods*: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 07-10 березня 2023 р., Бостон, США. Бостон, 2023. С. 20-22. URL.: [https:// DOI – 10.46299/ISG.2023.1.9](https://doi.org/10.46299/ISG.2023.1.9)
16. Кодекс законів про працю України. К.: Юрінком Інтер, 1998. 1040 с.
17. Кузнецов В.І. Охорона праці на підприємстві. Х.: Фактор, 2005. -428 с.
18. Новак І. М. Формування сучасної системи професійної безпеки та охорони праці в Україні *Соціально-економічні та демографічні наслідки системної кризи в Україні та шляхи її подолання*. 2010. С. 110-115.
19. Норми безоплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту для працівників лісового господарства (затв. наказом Мінсоцполітики від 26.02.2018 №293) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0330-18#Text>

- 20.НПАОП 0.00-4.35-04 Типове положення про службу охорони праці. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04#Text>.
- 21.НПАОП 0.00-4.12-05 Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці від 26.01.2005р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>
- 22.НПАОП 02.0-1.04-05 Правила охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості від 13.07.2005 р. №119. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1084-05#Text>
- 23.Основи охорони праці: Підручник / За ред. проф. В. В. Березуцького Х.: Факт, 2005. 480 с.
- 24.Перелік заходів та засобів з охорони праці (затв. постановою КМУ від 27.06.2003р. №994) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994-2003-%D0%BF#Text>
- 25.Порядок опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів охорони праці, що діють на підприємстві. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0020-94#Text>.
- 26.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01.07.2022р. №2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
- 27.Про внесення змін до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2023р. №59. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadku-rozsliduvannia-ta-obliku-neshchasnykh-vypadkiv-profesiinykh-t200123>
- 28.Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105- XIV. Відомості Верховної Ради України, 1999, № 46-47, Ст.403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

29. Про колективні договори та угоди: Закон України від 01.07.1993 № 3356XII (Редакція станом на 27.12.2019) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>.
30. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 42. Ст. 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
31. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-n#Text>.
32. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 19.07.2022р. №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
33. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022р. №303. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp220303>
34. Про схвалення Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 989. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2018-%D1%80> (дата звернення 15.10.2019).
35. Протоєрейський О. С, Запорожець О. І. Охорона праці в галузі: Навч. посіб. К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. 268 с.
36. Романів Л. В., Бабух І. Б. Охорона праці в Україні: проблеми, досвід, перспективи/ Л. В. Романів, І. Б. Бабух. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2014. Вип. 4 (108). С. 225-228.
37. Технічний регламент засобів індивідуального захисту (затв. постановою КМУ від 27.08.2008 р. № 761) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2008-%D0%BF#Text>

- 38.Ткачук К. Н., Халімовський М. О., Зацарний В. В. та ін. Основи охорони праці: Підручник. 2-ге вид., допов. і перероб. К.: Основа, 2006. 444 с.
- 39.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003, №№ 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- 40.Ященко О.П. Фінансування заходів з охорони праці в ДП «Романівський лісгосп АПК» Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи дослідження: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Житомир, 2023, 31 травня 2023р. Житомир, 2023. С.